

ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ¹

ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826—1829

ΕΚ ΤΩΝ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΥΑΡΟΥ ΑΝΤΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

ΚΑΡΟΛΟΥ ΒΑΡΩΝΟΥ ΑΪΔΕΚ

Οί κύριοι οὔτοι τότε ἐζήτουν νά μέ καταπραύνωσι προβάλλοντες ὅτι ὁ ναύαρχος δέν ἠδύνατο νά πράξῃ ἄλλως, ὅτι ἐγὼ δέν ἔπρεπε νά ὀρίσω τήν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν μέτρον, ἀλλὰ νά θεωρήσω τὰ ἐν Ἑλλάδι ὡς ἦσαν, οὐχὶ δὲ ὡς ἔδει νά εἶναι, ἐπίσης δὲ ὅτι δέν ἔπρεπε νά κακίζῃ τις τοὺς ναύτας ἐὰν ἐδίψων λείας, ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξίς τῶν οἰκογενειῶν των κατὰ τήν καταστροφὴν τοῦ ἐμπορίου ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τοῦ ἀτάκτως πληρωνομένου μισθοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀποφορᾶς τῆς λείας, ἀφ' οὗ ὁ γυμνὸς βράχος τῆς Ὑδρας δέν παρέχει ἄλλοθεν μέσα κέρδους, καὶ ὅτι δέν δύναται τις νά ἀπαιτῇ αὐστηρὰν πειθαρχίαν ἐπὶ τοιοῦτοις ὅροις. Ἀνέγνωσα ὅθεν αὐτοῖς τὴν ἐκθεσίν μου τὴν ἀληθῆ μὲν ἀλλὰ λίαν πικράν, πρὸς ὃ οὔτοι μοὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι καίτοι ἦτο δυνατόν νά ἔχω δίκαιον, ὅμως ἤθελον οὕτως βλάψῃ μᾶλλον τὴν ὑπόθεσιν. Ὅτι ἡ Κυβέρνησις γινώσκει καλῶς τὴν λυπηρὰν ταύτην κατάστασιν, ἀλλὰ δέν δύναται νά ὠρελήσῃ πρὸς τοῦτο, ἡ δὲ ἐκθεσίς μου μόνον πικρίας ἤθελε προξενήσῃ καὶ θὰ γείνη κακὴ χρῆσις αὐτῆς ὑπὸ τῶν φατριαζόντων, διότι ἐν Ὑδρᾷ ὁμοίως ὑπάρχει διχόνοια καὶ ἔχθρα.

Οὕτω διὰ τῶν λόγων των προέβησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπεσχέθην ἐν τῇ ἀφελείᾳ μου ν' ἀφήσω πλέον τὰ ἀπαξ γενόμενα καὶ νά μὴ ἐπιφέρω παράπονα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν μηδὲ πρὸς τοὺς φίλους μου. Ἀλλ' ἔμεινα

¹ Συνέχεια. Ἐξακολουθοῦντες τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῇ « Ἀρμονίᾳ » ἀρξαμένην δημοσίευσιν τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων, σημειοῦμεν ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ὁρῶπου τῷ 1827, ἣτις ἐξετελείτο ὅλως παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀΐδεκ. (Σ. Δ.)

ἀκράδαντος ἐν τούτῳ, νὰ μὴ ἐπιληφθῶ τοῦ λοιποῦ τῆς ἀποστολῆς, ἀφ' οὗ ἡ εὐκαιρία ἀπώλετο νὰ διεξαγάγω αὐτὴν μετὰ πλήρους ἐπιτυχίας, παρεκάλεσα δὲ μόνον νὰ μὴ ἀξιῶσι παρὰ παλαιοῦ καὶ ἐμπείρου στρατιωτικοῦ νὰ ἐνεργῇ παρὰ τὴν πεποίθησίν του. Οὕτως ἡ ἔρις διελύθη καὶ τό γ' ἐπ' ἐμοί ὁ χόλος ἐλησμονήθη.

Τότε προσῆλθε πάλιν ὁ καπετὰν Πέτας λέγων ὅτι τὴν ἐπισκοπὴν ἐμελλε νὰ ποιήσῃ ἀπόβασιν, ἀφ' οὗ πλέον εἶχον φθάσει τὰ καίκια, καὶ νὰ δοκιμάσῃ ἂν δὲν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τοὺς Τούρκους, ἐφ' ᾧ ἀπήντησα αὐτῷ ὅτι δὲν ἠνταντιούμην μὲν εἰς τοῦτο καὶ νύχόμην αὐτῷ καλὴν ἐπιτυχίαν, δὲν εἶχον ὁμῶς διαταγὴν τινὰ νὰ δώσω εἰς αὐτόν. Ἀλλ' ὑπεσχέθην αὐτῷ νὰ ἀνέλθω ἐπὶ τοῦ Νέλσωνος καὶ καλύψω αὐτόν κατὰ τὰ νῶτα καὶ τὰ πλευρὰ διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ βρικίου.

Οὕτω δὲ συνέβη τὴν ἐπισκοπὴν, ὅτε ὁ Πέτας ἀπέβη εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ λιμένος (τὰ ταμπούρια τῶν Τούρκων ἔκειντο ἐν τῷ ἀριστερῷ), ἀνήγειρεν ὀλίγα ταμπούρια καὶ ἠκροβολίσθη πρὸς τὸν ἐχθρόν, χωρὶς ὁμῶς νὰ κατορθώσῃ τι, εἴτε νὰ κυριεύσῃ Τουρκικόν τι χαράκωμα εἴτε τὴν ὑπὸ τοῦ ἀτμοπλοίου διατρυπηθεῖσαν ἀποθήκην. Ἡ φρεγάττα καὶ τὸ ἀτμοκίνητον ἐπλησίασαν πάλιν πρὸς τὰ χαράκωματα καὶ μετ' οὗ πολὺ τὰ δύο τηλεβόλα ἀποσυνετέθησαν πάλιν, ἵτινα οἱ Τούρκοι ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἐχρησιμοποίησαν κατ' ἰδίαν μέθοδον διευθύναντες αὐτὰ κατὰ τῶν παλληκαρίων (τοῦ τρίτου καταστάντος ἐντελῶς ἀχρήστου). Ἐπειδὴ δὲ ἱππεῖς τινες ἐπλησίαζον πρὸς τὸ δεξιὸν κέρας τῶν παλληκαρίων ἡμῶν, ἐξεδίωξα αὐτοὺς διὰ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Νέλσωνος. Παρεχώρησα δὲ τὴν ἐλαφρὰν λέμβον μου τοῖς ἀξιωματικοῖς τῆς ἀκολουθίας μου καὶ τισι Γερμανοῖς φιλέλλησιν, ἐπιθυμοῦσι νὰ μετάσχῃσι τῆς ἀποβάσεως, ἣς ἡ φυλακὴ ἐνεπιστεύθη εἰς τινὰς τῶν ὑπαξιωματικῶν ἡμῶν, ὅπως μὴ ἐκθέσω αὐτοὺς ἐν τῇ προδήλῳ ἀνωφελείᾳ ταύτῃ ἀποστολῇ.

Ἀφ' οὗ δὲ κατενοήσαμεν ὅτι οὐδὲν ἐφεξῆς ἠδύνατο νὰ κατορθωθῇ, μάλιστα δὲ ὅτε περὶ τὴν ἐσπέραν κατῆλθε πρὸς βοήθειαν τῶν Τούρκων διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἀπόσπασμα ἱππικοῦ ὡς καὶ περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα πεζοὶ ἐκ Μαραθῶνος (ἴσως ἡ ἐκεῖ φρουρά), ὁ καπετὰν Πέτας ἀνέβη πάλιν εἰς τὸ πλοῖον προχωρησάσης τῆς ἐσπέρας ἀνενόχλητος φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο αὐτομόλους (Ἑλληνο-Ἀλβανοὺς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Τούρκων). Οὗτοι διεβεβαίουν ὅτι ἐκτὸς 38 διαφραγμάτων ἐχόντων φυσίγγια τοῦ ἱππικοῦ οὐδὲν ἄλλο εὗρίσκετο ἐν ταῖς ἀποθήκαις, αἵτινες ἄλλως ἦσαν ἐν κακῇ καταστάσει ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἡμῶν, ὅτι ὅλα τὰ

βρίκια περιείχον ὅλα τὰ τρόφιμα, ἐξ ὧν ἐκάστοτε τοσοῦτον ποσὸν μόνον ἐξεφόρτωνον, ἐκ φόβου μήπως ληστευθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, ὅσον αἱ ἐπὶ τούτῳ προωρισμέναι κάμηλοι καλῶς φρουρούμεναι ἠδύναντο νὰ κομίσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον. Κατὰ τοὺς λόγους τούτους τὸ ἐν τῶν συλληφθέντων βρικίων ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλως πλήρες, τὸ δ' ἕτερον ἐξ ἡμισείας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπηλήθευσεν. Ἀληθῶς εἰσερχόμενοι εἰς τὸν λιμένα εἶχομεν ἰδεῖν νὰ βαδίζῃ πρὸς τὰς Ἀθήνας στίφος φορτωμένων καμηλῶν, ἅλλα δὲ τῶν ζώων τούτων μετὰ τινων βοῶν καὶ ὄνων εὐρίσκοντο ἐν τοῖς ἀγροῖς παρὰ τὸν Μαραθῶνα, ὅπου πολλὰ τούτων ἐπληγώθησαν καὶ ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων σφαιρῶν.

Τὴν ἀπώλειαν τῶν Τούρκων ὑπελόγιζον οἱ αὐτόματοι οὗτοι εἰς 100 περίπου νεκροὺς καὶ τραυματίας. Ἡμεῖς δὲ εἶχομεν 2 νεκροὺς καὶ 6 τραυματίας, ἐν τοῖς τελευταίοις δὲ ὑπῆρχεν ὁ ἀνδρεῖος Καπετὰν Βιρβίλης, εὐτυχῶς μόνον ἐλαφρῶς κατὰ τὸν πόδα τραωθείς. Τὰ παλληκάρια ἐπανῆλθον ἐπὶ τῆς Καρτερίας καὶ τοῦ Νέλσωνος καὶ ἐπειδὴ ἡ φρεγάττα ἔμεινε πρὸς ἐξακολουθήσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐν τῷ λιμένι, ἀνέβην εἰς τὸ ἀτμοκίνητον, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐπὶ τοῦ πλοίου Ἑλλάδος ἔτι ὦν ἀπηύθυνα πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐκθεσίν μου, ἐν ἣ χωρὶς νὰ μνημονεύσω κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου τὴν ματαίωσιν τοῦ σχεδίου μου καὶ τὰ ὠραῖα αἰτία ταύτης, ἡγγεῖλα τὰ γενόμενα καὶ ἐπῆνεσα τὰ στρατεύματα. Ὑστερον δὲ ἔλαβον εὐχαριστήριον ἐγγράφον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Τοιαύτη ὡς διηγήθην ἐνταῦθα καὶ οὐχὶ ἄλλοῖα ὑπῆρξεν ἡ ἐκθεσις τῆς ἀποστολῆς ταύτης. Ἐὰν ἔθεν ἡ μομφή, ἥτις μοι γίνεται πλὴν ἄλλων ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ τοῦ Βρόκχαους (Α' ἐκδ. 1834 σελ. 915) ἐν τῷ ἄρθρῳ Ἑλλάς περὶ τῆς ἀποτυχίας τῆς ἄνω ἀποστολῆς, εἶναι δικαία καὶ ἐὰν δύναται νὰ γραφῇ ἱστορία κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ἐπαφίημι τοῦτο τῇ κρίσει παντὸς δικαίου δικαστοῦ. Ἄν ἐσκεπτόμην μόνον περὶ ἐμοῦ καὶ οὐχὶ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, ἤθελον ἐν πληρεστάτῳ δικαίῳ ἐγείρει παράπονον περὶ τῆς ἀπειθαρχίας τῶν ναυτῶν καὶ τῆς ἐνδοτικότητος τοῦ Μιαούλη οὐ μόνον παρὰ τῇ Κυβερνήσει ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοδαποῖς ἀνταποκριταῖς μου. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ αἰτία αὕτη βεβαίως ἤθελε ποιήσῃ χειρίστην ἐντύπωσιν ἐν στιγμῇ ἄλλῳ λίσαν κρισίμῳ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς νεαρᾶς πολιτείας, διὰ τοῦτο παρέστησα τὰ προσκτηθέντα ἀποτελέσματα τὰ διὰ τὰς περιστάσεις οὐχὶ πάντοτε ἀνάξια λόγου ὑπὸ φωτεινὴν καὶ συμφέρουσαν ὄψιν, χωρὶς νὰ εἶπω ὡς ἐκ τούτου ἀναλήθειάν τιναν.

Νὰ ἀποκλείσω τὸν Σερασκέρην ἀπὸ τῆς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας, οὐδέποτε μοι ἐπῆλθεν, εἰς τὸν νοῦν ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς φύσεως τῶν στρατιωτῶν μου, ὡς καὶ ὁ συντάκτης ἐκείνου τοῦ ἐλέγχου δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας. Τὸ σχέδιόν μου ἦτο (καὶ οὐδέποτε ἐδήλωσα ἄλλο) νὰ ἐκμηδενίσω καὶ νὰ καταστρέψω τὰς ἀποθήκας τοῦ Ὀρωποῦ· τοῦτο ἐπέτυχε κατὰ μέγα μέρος καὶ ἤθελεν ἐτι μᾶλλον ἐπιτύχει, ἐὰν μὲ ἠκολούθουν.

Τὰ περαιτέρω σχέδια πρὸς ἀποβίβασιν στρατιωτῶν ἐπὶ διαφόρων σημείων κατὰ τὰ νῶτα τοῦ Σερασκέρη ἐγκατέλιπον μετὰ τὴν κτηθεῖσαν πείραν, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως θὰ ἔπραττε καὶ ὁ ἐπικριτὴς μου. "Οτι οἱ Ἕλληνες μετὰ χαρᾶς ἐπέρριψαν ἐπὶ ξένου τὴν ἀποτυχίαν ἐπιχειρήσεως, καθ' ἣν αὐτοὶ μόνοι ἔπταιον, πιστεύει βεβαίως πᾶς ὁ γινώσκων τὴν χώραν καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὡς καὶ πᾶς ὁ γινώσκων με θὰ πιστεύσῃ ὅτι οὔτε πνεῦμα οὔτε ἀποφασιστικότης οὔτε πείρα μοι ἔλειψε πρὸς ἐπιτυχῇ διεκπεράτωσιν ἐπιχειρήματος τοσοῦτον ἀσήμου ἐν τῷ συνόλῳ.

Ἐπίσης μηδαμινοὶ τινες, οἵτινες καθίσταντο φιλέλληνες ἐν ἑλλείψει ἄλλου πόρου καὶ ὧν δὲν ἠδυνάμην ἢ δὲν ἤθελον νὰ ἐκπληρώσω τὰς ἀπαιτήσεις, ἐνόμιζον καλὸν νὰ εἴπωσι καὶ αὐτοὶ τὴν γνώμην των. Κατὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἔχω νὰ ἐπιρρίψω ἐπ' ἐμοῦ δύο σφάλματα· πρῶτον ὅτι μετὰ τοιούτου ὑλικοῦ, ὅπερ δὲν ἐγίνωσκον ἀκόμη ἐπαρκῶς, ἐνέδωκα εἰς τὴν τυχοῦσαν ἐπιχείρησιν καὶ δεύτερον ὅτι ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν δὲν κατέστησα γνωστὰ ἀπηνῶς τὰ διατρέχοντα, ἅτινα ἐνιοὶ ἐπὶ τοῦ πλοίου προσέτι δὲν ἐγίνωσκον ἀκριβῶς, δι' οὗ μέσου μόνον ὕστερον ἤθελον ἀπαλλάξαι ἑμαυτὸν δυσαρесκειῶν. Ὅμως τὰ κινουντά με ἑλαττήρια ὑπῆρξαν καλὰ καὶ οὕτω δὲν θέλω μετανοεῖ ὅτι παρεγνώρισθην καὶ προσέτι διεσύρθην, ἀφ' οὗ διὰ τὸν ἀμύητον ἴσως τὰ φαινόμενα ἦσαν κατ' ἐμοῦ.

Ἀφικόμενος εἰς Φάληρον παρέδωκα τὰ στρατεύματα τῷ στρατηγῷ Καραϊσκάκη, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ μετὰ 3 χιλιάδων ἀνδρῶν εἶχε στρατοπεδεύσει πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐπανέκαμψα εἰς Αἴγιναν πρὸς τὰς ἀλλαχοῦ ἀσχολίας μου. Ἐνταῦθα εὗρομεν τὸν ἐπὶ μακρὸν προσδοκώμενον καὶ μόλις ἀφικόμενον Λόρδον Κόχραν, ὃν ἐπεσκέφθημεν ἐπὶ τῆς κομφῆς γολέττας του, ὅπου ὑπεδέξατο ἡμᾶς λίαν φιλοφρόνως.

Ὁ Λόρδος ὢν ἀνὴρ ὑψηλὸς μετὰ κεφαλῆς ὀλίγον ἐπικλινούς, μετὰ κόμης βαθυξάνθου καὶ ζωηρῶν πυρρῶν παραγναθίδων, μὲ ἀνέμνησεν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ αὐτοῦ τὸν στρατάρχην ἡμῶν Wrede, μόνον δὲ οἱ τοῦ προσώ-

που καὶ τοῦ στόματος μύες εἶναι χαλαρώτεροι τῶν τοῦ πρίγκιπος, οἱ δὲ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορὰ του εἶναι ὅλα ἀγγλικά. Μετέδωκα αὐτῷ πᾶν ὅ,τι ἐγίνωσκον περὶ τῶν κατὰ τοὺς Ἑλλήνας διηγηθεῖς αὐτῷ τὰς πολυειδεῖς περιπτείας, ἃς διήνυσα ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὡς καὶ τὰς τελευταίας μου τὰς κατὰ τὴν στρατείαν εἰς Ὀρωπὸν. Εὗρε τὸ σχέδιον νὰ ἐπιτεθῶμεν ἐκεῖθεν κατὰ τοῦ Σερασκέρη λίαν προσφυές, καὶ ἐπειδὴ καὶ ὁ συνταγματάρχης Γόρδων ἦτο ὁμοίως παρών, τότε ἐσχεδιάσθη ἐπὶ τούτῳ νέα ἀποστολή, ἣς ἐμελλε νὰ ἐπιληφθῇ ὁ συνταγματάρχης μετὰ 3 χιλιάδων ἀνδρῶν καὶ ἥτις ὅμως ἐκ λόγων οὓς ἐγὼ ἀγνοῶ δὲν ἐξετελέσθη.

Ὁ ὕστερον χρόνος ἐδίδαξεν ὅτι ἦτο ὀρθὴ ἡ προϋπόθεσίς μου, ἣν ἔγραφον τότε πρὸς φίλον μου εἰς Μόναχον· «Ἐκεῖ (παρὰ τὸν Ὀρωπὸν) εἶναι ὁ μόνος τόπος ἐνθα δύναται τις νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἰσχυρογνώμονος Κιουταχῆ, ὃν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται δὲν θὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῶν πρὸ τῶν Ἀθηνῶν ὀχυρωμάτων του, ἐφ' ὅσον οἱ Ἀλβανοὶ αὐτοῦ ἔχουσιν ἔτι ἄρτον· τὸν ἄρτον τοῦτον ἐκεῖ μόνον δύναται τις νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ ἐν βραχεῖ χρόνῳ, ἵνα μὴ φθάσῃ πρὸς αὐτὸν ἅμα τῷ ἔαρι βοήθεια ἢ μάλιστα καὶ στόλος ἐκ τῆς Σταμπούλ, διότι οὕτω καὶ ἡ Ἀκρόπολις ἐπὶ τέλους θὰ ἀπολεσθῇ, ἣς ἡ φρουρὰ ἀπὸ μηχανῶν ἤδη πάσχει καὶ δυσχεραίνει. Εὐτυχῶς εἶναι ἐντὸς ὁ συνταγματάρχης Φαβιέρρος, ὅστις θέλει ἐμμείνει ὅσον χρόνον δύναται».

Μετὰ τοῦ λόρδου Κόχραν ἀφίκετο δι' ἐμὲ νέα ἐντολή. Ἐπεστράπην δηλ. ὑπὸ τοῦ κ. Ἐυνάρδου καὶ τῶν κομιτάτων τῶν Παρισίων καὶ τῆς Μασσαλίας τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων μετὰ τοῦ ἱατροῦ Μπαλλῆ καὶ τοῦ Ἑλλήνος τραπεζίτου Ξένου, χρημάτων προωρισμένων εἰς τὸν στόλον τοῦ Κόχραν. Ὡς βοηθὸς ἡμῶν ἦλθεν ἐκ Γενούης ὁ Dr Gosse, ἀνὴρ ἀκαταπονήτου δραστηριότητος, ἀφιλοκερδῆς καὶ φιλόανθρωπος, οὗτινος τὰ ἐξαιρέτα προτερήματα ἔμαθον νὰ ἐκτιμῶ πληρέστατα.

Ὑπὸ τῆς τέλους τῇ ἐνεργείᾳ ἰδίως τοῦ λόρδου Κόχραν συγκροτηθείσης ἐθνικῆς συνελεύσεως ἐν Τροιζίνι ὠνομάσθη ὁ αὐτὸς στόλαρχος, ἀρχιστράτηγος δὲ ὁ στρατηγὸς Τσώρτς, ὁ πρότερον συστήσας ἐλαφρὸν σύνταγμα ἐξ Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν καὶ γνώριμος ὢν εἰς πολλοὺς τῶν νῦν ἀρχηγῶν, καὶ ὁ κόμης Ἰωάννης Ἀντωνίου Καποδίστριας, μετὰ πολλὰς συζητήσεις περὶ τῆς διαρκείας τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἣν ἄλλοι μὲν ᾔθελον νὰ ὀρίσωσιν εἰς τρία ἔτη, ἄλλοι δὲ εἰς πέντε, προεκκηρύχθη ἐπὶ ἐπταετίαν Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος.

Τῇ προσκλήσει τῆς συνόδου παρευρέθη ἐν τῇ ἀξιωμανημονεύτῳ συνε-

δρίξ ταύτη, ἥς ἡ περιγραφὴ δὲν θέλει στερεῖσθαι διαφέροντος. Τὸ χωρίδιον Δαμαλάς σύγκειται ἐξ ὀλίγων οἰκιῶν, αἵτινες ἔγεμον πληρεξουσίων, ὧν οἱ ἐγκριτώτεροι εἶχον μεθ' ἑαυτῶν οὐχὶ ἀσήμαντον οὐρανὴν ἢ ἀκολουθίαν· ὁμοίως αἱ κατοικίαι τῶν πέριξ ἦσαν κατειλημμέναι ὑπὸ τῶν βουλευτῶν.

Ὡς τόπος συνελεύσεως ἐχρησίμευε κῆπος πυκνῶς κατάφυτος ἐκ λεμονέων καὶ πορτοκαλλεῶν, περιβαλλόμενος ὑπὸ τοίχου ἐκ ξηρολίθων. Ὑπὸ τὰ δένδρα εἶχον τεθῆ εὐτελῆ ξύλινα θρανία ἐν ἡμικυκλίῳ, ἐν μέσῳ δὲ τούτου ἡ ἔδρα τοῦ προέδρου καὶ αἱ θέσεις διὰ τοὺς γραμματεῖς. Ἐξω τοῦ τοίχου καὶ ἐπὶ τούτου εὐρίσκετο πλῆθος λαοῦ καὶ παλληκαρίων ἀπαρτίζον τὸ ἀκροατήριον, ἐξ οὗ πολλάκις ἠκούοντο ἐπευφημίαι ἢ καὶ γογγυσμοὶ καὶ σημεῖα ἀποδοκιμασίας. Ἐὰν ὁ ἐξωθεν θόρυβος καθίστατο ὑπὲρ τὸ δέον ἡχηρός, τότε ὁ ὀπλρχηγὸς Νικήτας Σταματελόπουλος ὁ καλούμενος Τουρκοφάγος, ἀνεψιὸς τοῦ Κολοκοτρώνη, ὁ ἐπιτετραμμένος τὰ ἀστυνομικὰ ἔργα, ἔρριπτε λίθον ἱκανοῦ μεγέθους ἢ λεμονίαν τινα κατὰ τοῦ ὁμίλου τοῦ ὀξύτατα θορυβοῦντος, ἢ ὕψωνε τὸ ῥόπαλον, ὅπερ ἐκράτει ὡς σημεῖον τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς ἀστυνόμου, διότι ἄλλα ὅπλα ἦσαν ἀπηγορευμένα.

Πρόεδρος ἦτο ὁ γέρων Σισίνης, προεστὼς ἐκ τῶν περιχώρων τῶν Πατρῶν, ὁ ὀχυρώσας κατὰ τι τὸ φρούριον Χλεμουῦτσι ἢ Καστέλ Τορνέζε ἀντικρὺ τῆς Ζακύνθου καὶ κατέχων αὐτὸ μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Εἶχε περιβάλει περὶ τὸ κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον κεκεντημένον μετὰξινον φέσιόν του φαιόχρουν σάλιον, ὑφ' ὃ προέκυπτεν ἡ φαλακρά ἀλλὰ ζωηρῶς κινουμένη κεφαλὴ του μετὰ τοῦ παλιοῦ πώγωνος οὐχὶ ἄνευ ἀξιοπρεπείας. Ὁ λοιπὸς ἱματισμὸς αὐτοῦ ἦτο ὅλως τουρκικὸς, ὃν ὅλοι οἱ Μωραῖται φέρουσι· καὶ ὅστις διακρινόμενος ἐπὶ πλουσίᾳ καὶ πλατείᾳ πτυχώσει καὶ ἐπὶ καλῇ ὡς τὸ πλείστον ἐκλογῇ τῶν χρωμάτων εἶναι λίαν γραφικὸς.

Τεθέντων τῶν διαφόρων σημείων τῆς συζητήσεως καὶ τῶν πρώτων ζητημάτων ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διαταγῇ, ἤρξαντο αἱ συζητήσεις, ὧν τὰ ἀποτελέσματα μὲν ἦσαν γνωστὰ ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἤθελον ἐπιψηφισθῇ, διότι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἶχον συμφωνηθῇ ἤδη, ἀλλ' αἵτινες διεζήχθησαν μετὰ μεγάλῃς ζωηρότητος καὶ ἐμπαθείας. Ἰδίᾳ διεκρίθη ὁ Μακρῆς ἐκ Ψαρῶν ἐπὶ σφοδρᾷ δεινότητι λόγου· τὸ μελαψὸν πρόσωπόν του ἔτι μᾶλλον ἠμαυροῦτο, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἔχεον φλόγας, ἐν ᾧ χεῖρες, βραχίονες καὶ ἅπαν τὸ σῶμα ἐκινουῦντο ἐμποιοῦντα ζωηρὰν ἐντύπωσιν. Ἡδύνατο νὰ παραστήσῃ ἀπὸ σκηνῆς ἓνα ἐξάίρετον Ὀθέλλον.

Μετ' αὐτὸν ἐθορύβε· τὸ πλεῖστον ὁ Γενναῖος Κολοκοτρώνης, ὃν ὁ πατήρ του ὁ γέρον Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὑπεβοήθει ἐνίστατε δι' ἐπιτυχῶν ἀποστροφῶν καὶ παρατηρήσεων καὶ διὰ χονδρῶν ἀστεϊσμῶν, οἵτινες ἀπέσπων συνήθως ἀπὸ τῆς ἄλλως σοβαρᾶς συνόδου ἡχηρὸν γέλωτα. Ἐκ τῶν ἀξιοπρεπεστάτων τὴν τε στάσιν καὶ τὸν λόγον ἤσαν ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Ζαΐμης.

Ἐγὼ δὲ ἐκαθήμην μεταξὺ τῶν κυρίων Ξένου καὶ Ἀξιῶτου διερμηνεύοντων μοι τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς συζητήσεως.

Ὅτε τέλος ἡ ἐκλογή τοῦ μέλλοντος προέδρου ἦλθεν ὑπὸ συζήτησιν καὶ ἔπεσεν ἡ ψῆφος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἡχηρὰ ἐπιφωνήσεις ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τοῦ τόπου τῆς συνελεύσεως ἐπίστωσε τὴν γενικὴν ὁμοφωνίαν περὶ τούτου. Τὸ τελευταῖον σημεῖον ἦτο ὁ ὀρισμὸς τῆς διάρκειας τῆς προεδρίας. Κατ' ἀρχὰς προτάθησαν δύο ἢ τρία ἔτη λογιζομένης τῆς μακροᾶς ἀποστάσεως, ἐξ ἧς ἔπρεπε νὰ προσκληθῇ ὁ κόμης. Οἱ ἐγγύτατα περὶ ἐμὲ ἠρώτησαν τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος, ἐφ' ᾧ ἀπήντησα ὅτι παριστάμην μὲν ἐκεῖ ὡς ξένος, μόνον ἵνα ἀκούω καὶ οὐχὶ ἵνα προβάλλω θεωρίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπεχρεούμην ὑπ' αὐτῶν, ἤθελον νὰ δηλώσω αὐτοῖς ἀπροκαλύπτως τὴν σκέψιν μου, ἥτις τείνει εἰς τὴν γνώμην ὅτι ἐν καιροῖς κομματισμῶν καὶ διχονοιῶν προκυψάντων καὶ ὑπαρχόντων ἔνεκα τῆς ἐκάστοτε ἀλλαγῆς τῆς Κυβερνήσεως ἡ μακροτέρα διάρκεια τῆς ἀρχῆς εἶναι καὶ ἡ καλυτέρα διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ φωναὶ ὑψώθησαν ὑπὲρ τῶν πέντε ἐτῶν, εἶπον τότε πρὸς τοὺς γείτονας μου ὅτι ἔπρεπε νὰ ὀρίσωσι τοῦλάχιστον δι' ἑπτὰ ἔτη τὴν διάρκειαν τῆς προεδρικῆς ἐξουσίας, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Πρέπει ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ μνημονεύσω συνομιλίας γενομένης ὀλίγον πρὸ τῆς συνόδου ταύτης μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ προέδρου Ζαΐμη, τοῦ κυρίου Γλαράκη διερμηνεύοντος, καὶ ἧς τὸ περιεχόμενον ἦτο τὸ ἐξῆς περίπου· «Ὅτι μείζων μονιμότης ἐν τῇ μορφῇ τῆς διοικήσεως ἦτο διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπαραίτητος ἀνάγκη, ὅτι ὁ λαὸς αὐξηθεὶς ὑπὸ τὴν τῶν δεσποτῶν πίεσιν δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ κύριος ἐλευθερίας μελλούσης νὰ καταντήσῃ εἰς ἀναρχίαν καὶ νὰ φέρῃ τὸ κράτος εἰς τὸν ὀλεθρον. Μόνον μοναρχικὴ ἐνότης ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα· γεννᾶται ὁθεν ἡ ἐρώτησις ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἔχῃ υἱὸν ἀδελφὸν ἢ συγγενῇ δυνάμενον ἢ βουλόμενον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κυριαρχίαν καὶ ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ φιλέλλην μονάρχης ἡμῶν θέλει δεχθῇ τοιαύτην πρότασιν.

Ἀπεκρίθην ὅτι ἡ μὲν ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ ἦτο βεβαίως διὰ τὸν βασιλέα τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκον ἀληθῶς ὑπόθεσις, ἥς ἐκῆδετο ὁλοψύχως, ὡς καὶ ἡ ἀνασύστασις αὐτῆς ὡς κράτους ὑφ' οἵανδήποτε μορφήν πολιτεύματος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ γινώσκω πῶς ἡ Α. Μ. ἤθελε δεχθῇ τοιαύτην ἀπαίτησιν, διότι περὶ τοιαύτης περιπτώσεως οὐδόλως ἐγένετο λόγος μέχρι τοῦδε. Οἱ υἱοὶ τοῦ βασιλέως ἦσαν πολὺ νέοι ἔτι καὶ ἂν ὁ πρίγκιψ Κάρολος τῆς Βαυαρίας ἤθελε νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τοιούτου εἶδους πρότασιν ἔτι καὶ τῇ συγκατανεύσει τοῦ βασιλικοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐνόμιζον ὅτι πρέπει νὰ ἀμφιβάλλω· ὡσαύτως δ' ἐπὶ οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐτόλμων νὰ παράσχω ἑμαυτὸν ὡς ὄργανον τοιαύτης ἀκροσφαλοῦς ἀνακοινώσεως, δι' ὃ καὶ παρεκάλουν ὅπως ἀποταθῶσι κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν βασιλέα ἐν ἡ περιπτώσει ἡ ἐκφρασθεῖσα αὕτη σκέψις ἤθελεν ἔχει περαιτέρω συνέχειαν.

Δὲν ἐμνημόνευσα ὡσαύτως ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ἐπιστολῶν μου τοιαύτης συνδιαλέξεως, ἥτις ἄτε μὴ ἔχουσα περαιτέρω ἐπακολουθήματα ἔμεινεν ἐν καταστάσει σχεδίου, μόνον δὲ νομίζω ὅτι γράφων πρὸς φίλον εἰς Μόναχον εἶχον ὑποδηλώσει τὴν κλίσιν πολλῶν ὀξυδερκῶν καὶ μέγα δυναμένων ἀνδρῶν ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὴν μοναρχικὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος.

Ὅτε δ' ἐξελέγη ὁ Πρόεδρος, ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ ἂν ὁ κόμης Καποδίστριας ἐβούλετο νὰ παραδεχθῇ τὴν προτεινομένην αὐτῷ ἀρχὴν καὶ διὰ τὴν ἀπόστασιν τῆς διαμονῆς του καὶ ἐπομένως διὰ τὴν ἐνδεχομένην ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀφίξεώς του, ἔπρεπε νὰ ληφθῇ πρόνοια, ὅπως μὴ ἡ χώρα ἢ μᾶλλον τὸ κράτος, διότι τῆς χώρας δὲν ὑπῆρχε τότε πολὺ μέρος, μείνη ἐν τῷ μεσολαβοῦντι διαστήματι ἄνευ διοικήσεως. Ἀπεφάσισαν ὅθεν νὰ διορίσωσι προσωρινὴν κυβέρνησιν ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν μελῶν καὶ κληρονομήσασιν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα, ὡς καὶ πανταχοῦ, ἐπεθύμουν νὰ ἀντιπροσωπεύωνται ἡ Στερεά, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ Νῆσοι, ἐξέλεξαν τὸν νεαρὸν Γενναῖον Κολοκοτρώνην, τὸν Ψαριανὸν Μακρῆν καὶ τὸν ἐκ Λεβαδείας Γιαννούλην Νάκον ὅπως σχηματίσωσι τὴν τριανδρίαν ταύτην¹. Ἀνθρώπους οἵτινες οὐδέποτε πρότερον εἶχον παρακαθήσει ἐν Κυβερνήσει τινὶ καὶ τοσοῦτον ἀσημάντους ὥστε οὐδεμιᾷ τῶν πολιτικῶν μερίδων ἦσαν ὑποπτοί. Εἶχεν ὅψιν λίαν γελοίαν τὸ

¹ Κατὰ τὸν Σ. Τρικούπην ὅμοις μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐξελέγησαν ὁ Γεωργάκης Μαυρομιχάλης, ὁ Γιαννούλης Νάκος καὶ ὁ Μαρκῆς Μιλαίτης, ὅστις ἦτο ἐκ Ψαρῶν. Ἴδὲ Σ. Τρικούπη Ἱστορίαν Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως ἐν τόμ. Δ', σελ. 97 τῆς γ' ἐκδ. (Ἐν Ἀθήναις, 1888). Σ. Μ.

πράγμα, ὅτε μετὰ μακροτέρας ἑριδας διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τρίτου ἐπιτρόπου ὁ γηραιὸς Κολοκοτρώνης εἶδε περὶ ἑαυτὸν καὶ θεωρῶν τὸν παρ' αὐτῷ ἰστάμενον Νάκον ἤρπασε τοῦτον ἐκ τῆς χειρὶδος καὶ ὤθησε πρὸς τὰ πρόσω λέγων· «Νά, ἔχετε ἕνα, λάβετε τον, ἀφοῦ δὲν γνωρίζετε καὶ καλύτερον». Οὕτως ἐγένετο ἐν μέσῳ ἡχηρῶν γελάτων ὁ ἀγαθὸς Γιαννούλης μέλος τῆς ἀληθῶς ἀντικυβερνητικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς, ἥτις ἀμέσως ἔστησε τὴν ἑδρὰν αὐτῆς ἐν Πόρῳ.

Ὡς ἔχων δὲ ἀλλαχοῦ πολυειδεῖς ἀσχολίας, δὲν ἦλθον πλέον εἰς τὰς προσεχεῖς συνεδρίας τῆς συνόδου. Ἐν μιᾷ τούτων ὁ Εὐνάρδος, ὁ Φαβιέρος καὶ ἐγὼ ἐτιμύθημεν διὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολιτογραφήσεως καὶ ἐψηφίσθη εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα διὰ τὴν συμμετοχὴν καὶ τὴν ἐπικουρίαν, ἣν ἠυδόκησεν ἐνδελεχῶς νὰ παράσχη τοῖς Ἑλλησιν.

Ἡ μετοικεσία τῆς κυβερνήσεως ἐξ Αἰγίνης εἰς Πόρον εἶχεν ὡς ἐπακολούθημα καὶ τὴν ἡμετέραν. Ἐμισθώσαμεν ὅθεν ἀποθήκας ἐκεῖ καὶ Ψαριανὸν βρῖκιον, ἵνα ἐν καιρῷ ἀνάγκης δυνηθῶμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν καὶ νὰ σώσωμεν τὰς προμηθείας ἡμῶν, διότι ὁ Τουρκο-Αἰγυπτιακὸς στόλος εἶχεν ἐκπλεύσει καὶ περιεμένετο ἔφοδος αὐτοῦ κατὰ τῆς Ὑδρας καὶ τῶν Σπετζῶν, ἐν ᾗ περιπτώσει ὀλίγη βεβαίως ἀσφάλεια ἐν Πόρῳ καὶ Αἰγίνῃ ἦθελεν ὑπάρχει. Κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἠγγέλθη ὅτι μέγας ἀριθμὸς οἰκογενειῶν φυγάδων ἐν μέρει μὲν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰβραήμη καταληφθέντων μερῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐν μέρει δὲ ἐκ τῆς Στερεᾶς, κατεσκήνου ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ πρὸ τῆς Κορίνθου καὶ στερούμενος τῶν ἐπιτηδείων ἐπέπρωτο ἐκεῖ ἀθλίως νὰ τερματίσῃ τὸν βίον, ἂν μὴ ἐντὸς ὀλίγου ἐκομίζοντο ὀλίγαί ζωάρκεια· ἐκεῖ ὡσαύτως ἐνδεῖα ἐπεκράτει καὶ ἐν Ἀκροκορίνθῳ.

[Ἐπεταὶ συνέχεια].